

Av. Ender KIZILRAY

MESS Hukuk Müşaviri

## İş Kazası ve Sosyal Güvenlik Kurumu'nun Rücu Hakkı

İş kazası neticesinde işverenin Sosyal Güvenlik Kurumu'na karşı sorumluluğuna ilişkin düzenleme önce Anayasa Mahkemesi'nin iptal kararı ile daha sonra ise yeni sosyal güvenlik mevzuatı doğrultusunda şekillenmiştir.

Anayasa Mahkemesi'nin iptal kararı öncesi 506 sayılı Sosyal Sigortalar Kanunu'nun 26. maddesinin birinci fıkrası;

“İş kazası ve meslek hastalığı, işverenin kastı veya işçilerin sağlığını koruma ve iş güvenliği ile ilgili mevzuat hükümlerine aykırı hareketi veyahut suç sayılabilir bir hareketi sonucu olmuşsa, Kurumca sigortalıya veya hak sahibi kimselerine yapılan veya ileride yapılması gerekli bulunan her türlü giderlerin tutarları ile gelir bağlanırsa bu gelirlerin 22'nci maddede belirtilen tarifeye göre hesaplanacak sermaye değerleri toplamı sigortalı veya hak sahibi kimselerin işverenden isteyebilecekleri miktarlarla sınırlı olmak üzere Kurumca işverene ödettirilir. İşçi ve işveren sorumluluğunun tespitinde kaçınılmazlık ilkesi dikkate alınır.” hükmünü içermekteydi.

Bu düzenlemenin içinde yer alan “...sigortalı ya da hak sahibi kimselerin işverenden isteyebilecekleri miktarla sınırlı olmak üzere...” bölümünün iptali için Yargıtay 10. Hukuk Dairesi tarafından Anayasa Mahkemesi'ne başvurulmuştur.

Anayasa Mahkemesi söz konusu düzenlemeyi Anayasa'nın 2. maddesinde yer alan “sosyal devlet ve hukuk devleti” ilkelerine aykırı bulmuş ve 17.07.1964 günlü 506 sayılı Sosyal Sigortalar Kanunu'nun 26. maddesinin 3395 sayılı Yasa ile değişik birinci fıkrasının “... sigortalı veya hak sahibi kimselerin işverenden isteyebilecekleri miktarla sınırlı olmak üzere...” bölümünün Anayasa'ya aykırı olduğuna ve iptaline karar vermiştir.

Anayasa Mahkemesi'nin 23.11.2006 gün ve 2003/10 Esas, 2006/106 sayılı kararı 21.03.2007 tarih ve 26649 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. İptal kararı ile birlikte ortaya çıkan yeni hukuki durum çerçevesinde gelir artışlarının istenemeyeceği ve bu maddeye göre açılan davalarda halefiyet kuralına

dayanılmayacağı, Kurumun rücu alacağına hukuki temelinde artık halefiyet değil, kanundan doğan basit rücu hakkının bulunduğu kabulü gerektiği sonucuna varılmıştır.

Yine Anayasa Mahkemesi'nin iptal kararı ile Kurumun ilk bağladığı gelirin peşin değeri istenebilir hale gelmiş ve bundan böyle işverenin gelir artışlarının peşin sermaye değerinden sorumlu olamayacağı sonucu doğmuştur.

İptal kararından sonra Yargıtay 10. Hukuk Dairesi de, 29.01.2008 tarihli kararında (2007/4137E., 2008/632K.) Kurumun zararlandırıcı sigorta olayı nedeniyle yaptığı harcamaları ve gelir bağlandıysa bu gelirlerin sermaye değerini geri alma hakkının artık halefiyet ilkesine dayandırılmayacağını, söz konusu hakkın sigortalı veya hak sahiplerinin haklarından bağımsız, başlı başına kanundan doğan, "basit rücu" şekline dönüştüğünü benimsemiştir.

10. Hukuk Dairesi, kararında özetle şu görüşe yer vermiştir: "... ..... 26. maddede sayılan koşullarda kurumu sigortalının ardıl'ı (halefi) olarak kabul eden anılan yasa maddesinin 1. fıkrasındaki "itiraz konusu" kuralın iptalinden sonra bu madde uyarınca açılan davalarda artık "halefiyet ilkesi'ne" dayanılmayacağı, kurumun rücu hakkının hukuki temelini (halefiyet değil) bundan böyle; yasadan doğan, sigortalı ya da hak sahibi kimselerin alacaklarından bağımsız, kendine özgü "basit rücu" hakkına dönüşmüş olmasının kabulüyle; bu aşamadan sonra; zararlandırıcı sigorta olayı nedeniyle, sigortalı veya hak sahiplerine kurum tarafından bağlanan gelirin (başladığı tarihteki) ilk peşin sermaye değerinin, tazmin sorumlularının (işverenin) kusuruna isabet eden miktarıyla sınırlı şekilde hüküm kurulması gerekir..."

Daire devamında "Hemen belirtmek gerekirse, bundan sonra 506 sayılı Yasa uyarınca açılan rücu tazminat davalarına ilişkin olarak süregelen uygulamada olduğu üzere; maddi zarara (tavan) hesabı yapılması gerekmediği gibi; 506 Sayılı Yasanın 10. maddesinin uygulanmasını gerektiren durumlarda da Anayasa Mahkemesi'nin iptal kararından önceki, süregelen içtihatlarla oluşturulup uygulanan prensiplerde temel farklı bir yaklaşım bulunmamaktadır. Ancak, 10. madde uygulamasında artık,

tavan zarar hesabı yerine, kurumun sigortalıya başlangıçta bağladığı ilk peşin sermaye değeri üzerinden hesaplama yapılmasında herhangi bir tereddüt olmamalıdır. Ayrıca yapılan tüm hesaplama uygulamalarında; tazmin sorumlusunun, sigortalıya ya da hak sahiplerine yapmış olduğu, her türlü ödeme ve ibranın da kurumun rücu alacağından düşülmesine imkan bulunmadığı göz önünde tutulmalıdır."

Yargıtay 10. Hukuk Dairesi'nin kararlarından da anlaşılacağı üzere Anayasa Mahkemesi'nin iptalinden sonraki gelişmeler aşağıdaki gibi olmuştur:

a- İptal kararından önce, Kurumun 26. maddesinden doğan rücu hakkının hukuksal temeli halefiyet esasına dayanıp, Kurum sigortalının halefi olduğuna göre sigortalı veya hak sahiplerinin işverenden isteyebileceği miktara kadar talep hakkı varken, iptal kararından sonra 26/1. maddenin oluşan yeni düzenlemesi ve Kurumun rücu hakkının hukuksal dayanağı, sigortalının veya hak sahiplerinin isteyebilecekleri haklardan bağımsız kendine özgü Kanundan doğan "basit rücu" hakkıdır. Bu nedenle Kurum, sigortalı veya hak sahiplerine bağladığı gelirin ilk peşin değerinin kusur karşılığını isteyebilir, gelir artışlarını talep edemez.

b- Tazminat davasında alınan kusur ve hesap raporu, rücu davasında bağlayıcı olamaz, güçlü delil niteliğindedir.

c- Tazmin sorumlusunun, sigortalıya ya da hak sahiplerine yapmış olduğu her türlü ödeme ve ibraname Kurumun rücu alacağını etkilemeyeceğinden, rücu davasında dikkate alınmaz, rücu alacağından mahsup edilmez.

d- İşveren yönünden zamanaşımı Borçlar Kanunu'nun 125. maddesine göre 10 yıl olup, zamanaşımı gelirin onay tarihinden başlar.

## 5510 Sayılı Yasa'da Yer Alan Düzenlemeler

5510 sayılı Yasa'nın 21. maddesi, iş kazası veya meslek hastalığının "işverenin kastı veya sigortalıların sağlığını koruma ve iş güvenliği mevzuatına aykırı bir hareketi" sonucu gerçekleşmesi halinde işverenin sorumluluk koşullarını düzenlemektedir.

Maddenin getirdiği yeni düzenlemede dik-

kati çeken ilk yön, 506 sayılı Yasa'nın 26. maddesinde yer alan "işverenin ... suç sayılabilir bir hareketi" kavramına yeni düzenlemede yer verilmemiş olmasıdır.

5510 sayılı Yasa'nın 21. maddesiyle işverenin tazmin sorumluluğu yönünden getirilen diğer bir farklı düzenleme ise, "Kurumca sigortalıya veya hak sahiplerine bu Kanun gereğince yapılan veya ileride yapılması gereken ödemeler ile bağlanan gelirin başladığı tarihteki ilk peşin sermaye değeri toplamı, sigortalı veya hak sahiplerinin işverenden isteyebilecekleri tutarlarla sınırlı olmak üzere Kurumca işverene ödettilir." düzenlemesidir.

Bu düzenleme ile Kurumca bağlanan gelirin ilk peşin sermaye değeri dışında Anayasa Mahkemesi'nin yukarıda bahsi geçen iptal kararından önceki döneme dönülmüştür. Yani sigortalı veya hak sahiplerinin işverenden isteyebilecekleri tutarla sınırlı olmak üzere ibaresi yeniden yasal düzenlemeye girmiştir.

Kurumun rücu hakkı, ağırlıklı olarak, 506 sayılı Yasa'nın içerdiği düzenlemeler çerçevesinde biçimlenmiş, konuya ilişkin yerleşik içtihatlar oluşmuştur. 5510 sayılı Yasa ile getirilen değişikliklere ana hatlarıyla yukarıda değinilmiş olup; farklılık içermeyen durumlarda, tazminat hukukunun genel ilkeleri ve yargısal uygulamalarla geliştirilen yöntemlerden yararlanmaya devam edilebilecektir.

İlk peşin sermaye değerli gelirin, sigortalı veya hak sahiplerinin işverenden isteyebilecekleri tutarlarla sınırlı kısmının tazmin edilebilecek olması, bu tür davaların, yeniden halefiyet ilkesine dayalı olarak mı yoksa basit rücu davaları olarak mı yorumlanması noktasında sorun yaratacaktır.

Bu konuda bir görüşe göre "Kusura dayalı sorumluluk halinde, kusur oranlarının işçi sağlığı ve iş güvenliği kuralları ışığında yönetime belirlenmesi gereğiyle, basit rücu hakkı yaklaşımı uyarınca, sigortalı veya hak sahiplerine yapılan ödemelerin, Kurumun alacağından mahsubuna olanak bulunmadığı yönündeki uygulamadan uzaklaşma gereği bulunmadığı gibi; 5510 sayılı Yasa ile getirilen düzenlemenin de basit rücu hakkını benimsemesi nedeniyle, sigortalı veya hak sahibi tarafından açıl-

an tazminat davalarında elde edilen kusur ve gerçek zarar tavan tespitine ilişkin raporlar, 5510 sayılı Yasanın tazmine ilişkin hükümleri çerçevesinde inceleme içerdiği oranda, Kurumun taraf olduğu davalar yönünden de değer taşıyabilecektir."

Kanımca sigortalı veya hak sahibi tarafından işveren aleyhine açılan tazminat davalarında alınan ve gerçek durumu tespit eder nitelikte sıhhatli olan kusur ve zararın tespitine ilişkin raporların Kurumun taraf olduğu davalarda değer taşıması ayrı bir husus olup, usul ekonomisi anlamında kabul görmesi mümkündür.

Ancak 5510 sayılı Yasa'nın 21. maddesiyle işverenin tazmin sorumluluğu yönünden getirilen "Kurumca sigortalıya veya hak sahiplerine bu Kanun gereğince yapılan veya ileride yapılması gereken ödemeler ile bağlanan gelirin başladığı tarihteki ilk peşin sermaye değeri toplamı, sigortalı veya hak sahiplerinin işverenden isteyebilecekleri tutarlarla sınırlı olmak üzere Kurumca işverene ödettilir." ibaresi ile halefiyet ilkesine geri dönülmüştür.

Bu nedenle iş kazası sonrasında işverenin iyi niyetle ve gerçek zararı karşılamak amacıyla sigortalı veya hak sahiplerine yaptığı ödemelerin Kurumun işverenden isteyeceği rücu alacağından mahsubunu izin veren halefiyet ilkesinin kabul edilmesi 5510 sayılı Yasa ile getirilen yeni yasal düzenleme ile de uyum sağlayacaktır.

## KAYNAKÇA

- M. Zafer ERDOĞAN, Anayasa Mahkemesinin 506 sayılı Kanununun 26. Maddesi ile İlgili İptal Kararının Hukuki Sonuçları, Kamu-İş Dergisi, C. 9, 2007, sayı:2, sh: 46.
- Prof. Dr. Ali GÜZEL, Yargıtay'ın İş Hukuku ve Sosyal Güvenlik Hukuku Kararlarının Değerlendirilmesi 2008, sh: 323-334.
- Ercan TURAN, 5510 Sayılı Yasa Kapsamında Rücu Tazminat Davaları-Sicil Dergisi Eylül 2009, sh: 193-210.